

Ricordi di UN EX BORSISTA

AZ EGYKORI ÖSZTÖNDÍJAS EMLÉKEZIK

Nel 1950 al cinema Gorkij di Budapest venne proiettato il film capolavoro *Ladri di biciclette* di Zavattini e De Sica. Affinché lo spettatore ungherese potesse comprendere il film e avere un'idea di come andassero le cose nell'«esecrato capitalismo», i burocrati addetti alla cultura, con i loro bei paraocchi, alla parola «fine» fecero seguire un brano di telegiornale in cui il compagno Togliatti riferiva sulla situazione internazionale.

Nel 1959 arrivai al Centro Sperimentale di Cinematografia di Roma con una borsa di studio del governo italiano. Quel panorama mi abbacinava; mi sforzai di assorbire e di ficcare in valigia tutto quel che potevo. Mi iscrissi contemporaneamente a quattro club cinematografici, scattai fotografie, visitai chiese, musei, impregnandomi di un mondo completamente diverso. La società italiana nella quale mi ero catapultato si stava avviando verso il consumismo grazie agli aiuti del piano Marshall, (che i Paesi satelliti dell'Unione Sovietica non ricevettero su ordine di Stalin). La gente, la generazione che aveva partecipato alla guerra e che adesso la spiava, era ancora solidale; la comune povertà radunava le persone nei bar a guardare la televisione insieme. I ristoranti erano modesti, sui tavoli dai piedi a X c'erano tovaglie di carta da pacchi. I venditori ambulanti di Campo de' Fiori tiravano a mano i carretti carichi di merci. Sebbene i segni sinistri dell'americanizzazione fossero già evidenti, nell'aria si avvertiva ancora un dinamismo straordinario. E, particolare per me molto importante, i cinema erano pieni. Gli spettatori respiravano la stessa aria di coloro che avevano fatto il film «dall'altra parte dello schermo». Al termine della proiezione di *Rocco e i suoi fratelli* di Visconti gran parte del pubblico rimase in sala e chi fino a quel momento si era sgolato fuori irruppe in platea per assistere almeno al dibattito che sarebbe durato fino all'alba, sedendo alla rinfusa fra le file delle poltroncine. Il film era ancora un fattore trasversale dell'intera società, prima del

1950-ben a budapesti Gorkij mozi műsorában bemutatták Zavattini de Sica: *Biciklitolvajok* c. remekét. Azért, hogy a magyar néző kellőképpen érthesse e filmet, tisztán lássa, hogy az átkos kapitalizmusban hogyan mennek a dolgok, az illetékes szemellenzős kultúr-bürokraták közvetlenül a «vége» felirat után odaragasztottak egy hirdető részletet, ahol Togliatti elvtárs szónokolt a nemzetközi helyzetről.

1959-ben kerültem Rómába a Centro Sperimentale di Cinematografia-ra az olasz kormány ösztöndíjával. A kinti látvány elkápráztatott, igyekeztem mindent magamba szívni, begyömöszölni a tarisznyámba. Egyszerre négy filmklubba iratkoztam be, fényképeztem, jártam a templomokat, múzeumokat, tölttem magamba egy egészen más világ jelenségeit. Az olasz társadalom, amelybe belecsöppentem, akkor indult a fogyasztói felé a Marshall terv segélye alapján, /dolog, amit a Szovjetunióhoz tartozó szatellit országok nem kaphattak meg Sztálin parancsára/. A nép – a háborúban résztvevő és azt megszenvedő generációk – még szolidáris volt a másikkal, a közös szegénység egy bárba se regitette őket, hogy a televízió adását még együtt nézhessék. A kisvendéglő egyszerű volt, az X lábú asztalokon a teríték csomagolópapír volt. A Campo de' Fiori árusai még maguk húzták az áruval megrakott kordékat. S bár az amerikanizálódás baljós jelei is mutatkoztak, elképesztő volt az a dinamizmus, ami még a levegőben is érezhető volt. S még egy számomra nagyon fontos dolog: teli voltak a mozik. A nézők még együtt lélegeztek azokkal, akik a vászon «túloldalán» készítették a filmet. Visconti: *Rocco és fivérei* c. filmje után a közönség nagy része ottmaradt, s az eddig kívülrekedt emberek beözönlöttek, hogy legalább asszisztáljanak a hajnalig tartó vitához leülve a széksorok között. A film még ösztársadalmi tényező volt, a játékfilmek előtt dokumentumfilm pergett, sőt még létezett az ún. «avanspettacolo», ami-